

УДК 657.421.1

ПОРІВНЯННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАКОРДОННИХ МЕТОДІВ ОБЛІКУ НАДХОДЖЕННЯ Й ВИБУТТЯ ЗАПАСІВ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

COMPARISON OF DOMESTIC AND FOREIGN ACCOUNTING METHODS OF INFLOWS AND OUTFLOWS OF STOCKS AND POSSIBILITY OF THEIR USE IN UKRAINE

Шматковська Т.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

Коваль Н.І.

студентка
інституту економіки та менеджменту,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

У статті здійснено порівняння закордонного та вітчизняного досвіду обліку запасів. Визначено переваги й недоліки постійної та періодичної системи їх обліку. Розглянуто основні методи обліку вибуття запасів в Україні та за кордоном. Визначено переваги та недоліки їх використання на підприємствах різного типу. Досліджено можливість використання закордонного досвіду обліку запасів в Україні.

Ключові слова: запаси, облік запасів, вибуття запасів, методи списання вартості запасів, періодична система, постійна система.

В статье проведено сравнение зарубежного и отечественного опыта учета запасов. Определены преимущества и недостатки постоянной и периодической системы их учета. Рассмотрены основные методы учета выбытия запасов в Украине и за рубежом. Определены преимущества и недостатки их использования на предприятиях различного типа. Исследована возможность использования зарубежного опыта учета запасов в Украине.

Ключевые слова: запасы, учет запасов, выбытия запасов, методы списания стоимости запасов, периодическая система, постоянная система.

In article there are comparison of foreign and domestic experience of stock accounting. Advantages and disadvantages of permanent and periodic system of their accounting are determined. The main accounting methods of disposal of stocks in Ukraine and abroad are considered. Benefits and shortcomings of their use at the entities of various type are determined. The possibility of use of foreign experience of stock accounting in Ukraine is researched.

Keywords: stocks, stock accounting, outflows of stocks, methods of depreciation reserves, periodic system, permanent system.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Запаси займають важливе місце серед об'єктів обліку управління підприємством. Вони є однією з найважливіших статей активу балансу. Від ефективного використання матеріальних запасів залежить величина прибутку підприємства та швидкість обороту вкладеного капіталу, тому їх облікові приділяють велику увагу. Обрання методу обліку надходження та вибуття виробничих запасів у закордонних країнах є одним з основних елементів впливу на формування собівартості продукції

підприємства, величину прибутку, а отже, і на розмір податку на прибуток. У країнах континентальної та англосаксонської систем обліку для обліку запасів передбачено можливість обрання однієї з двох систем: періодичної або постійної. В українському обліку не використовується та не є розробленою методика періодичної системи обліку запасів, хоча застосування такої системи є актуальним для малих підприємств. Визначення правильних методів обліку запасів безпосередньо впливає на ефективність управління виробництвом та процесом реалізації. Особливої актуальності ця проблема набуває

через обмеженість виробничих ресурсів, що зумовлює необхідність постійного пошуку шляхів повнішого їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Дослідженню цієї проблеми приділяли увагу у своїх працях такі науковці: Ф.Ф. Бутинець, С.В. Голов, В.І. Єфіменко, Л.І. Лук'яненко, М.Р. Лучко, Д.А. Панков, О.В. Чумак.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. Аналіз літератури показав, що питанню порівняння вітчизняного та закордонного досвіду обліку запасів і, зокрема, дослідженням щодо впровадження закордонного досвіду обліку запасів в Україні приділено недостатньо уваги.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті – розгляд основних методів обліку надходження та вибуття запасів у вітчизняній та закордонній практиці, а також обґрунтування необхідності застосування закордонного досвіду обліку запасів в Україні.

Відповідно до мети статті були поставлені такі завдання:

1) розглянути основні методи обліку надходження та вибуття запасів у вітчизняній та закордонній практиці;

2) дослідити можливість використання закордонного досвіду обліку запасів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Запаси, як правило, є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Вони займають особливе місце у складі майна та домінують позиції у структурі витрат підприємства різних сфер діяльності, під час визначення результатів господарської діяльності підприємства та під час висвітлення інформації про його фінансовий стан. Запаси відносяться до складу обігових активів, тому що можуть бути перетворені на кошти протягом року або одного операційного циклу.

Для забезпечення безперебійної роботи виробництва на складах підприємства завжди повинні бути виробничі запаси в межах норми, передбаченої потребою підприємства. У складських приміщеннях підприємств здійснюються господарські операції зі збереження виробничих запасів, що надходять, а також відпуску їх у виробництво. Бухгалтерський облік має забезпечити контроль за залишками, надходженням і витрачанням виробничих запасів на складі, що є важливою умовою для забезпечення збереження власності підприємства.

Облік запасів в Україні регламентується П(С) БО № 9 «Запаси» та «Методичними рекомендаціями з обліку запасів», затвердженими Наказом Міністерства фінансів України від 10.01.2007.

Порядок обліку товарно-матеріальних цінностей у закордонних країнах регламентує

міжнародний стандарт № 2 «Оцінювання та зображення матеріально-виробничих запасів у контексті формування фактичної собівартості», який набув чинності з 01.01.1976. Стандарт визначає поняття собівартості (початкової вартості) та методи оцінювання.

Основні порівняльні аспекти обліку запасів в Україні та в закордонних країнах наведені в табл. 1.

Облік наявності й руху запасів в Україні здійснюється лише на рахунках у системі постійного обліку запасів.

У закордонних країнах до методів аналітичного обліку матеріальних запасів належать такі методи, як періодичного та постійного обліку.

Сутність постійної системи обліку полягає в тому, що облік запасів ведеться постійно, на безперервній основі, ретельно відстежуються всі зміни у виробничих запасах протягом звітного періоду [1; 4]. Тому постійно є можливість отримати інформацію про поточний запас матеріалів, а це, у свою чергу, дає можливість чітко відстежувати не лише розмір поточних запасів матеріалів, а й регулювати розмір страхових запасів підприємства. Страхові запаси створюються у разі можливої затримки надходження чергової партії матеріалів. Таким чином, завдяки системі постійного обліку запасів у підприємства є можливість скоротити розміри таких запасів, наприклад, застосовуючи логістичну систему «точно у термін», оскільки розмір запасів постійно відстежується й немає необхідності утримувати більше запасів на складах. Сутність системи постійного обліку зобразимо такою формулою: залишок запасів на початок періоду + надходження за звітний період – витрати запасів за період = залишок запасів на кінець періоду.

Під час опису особливостей постійної системи обліку такі дослідники, як В.І. Єфіменко, Л.І. Лук'яненко, І.О. Ларюхіна, вказують, що ця система характеризується працемісткістю та вимагає великих витрат на ведення облікової документації, але необхідно зазначити, що в умовах глобальної комп'ютеризації постійна система обліку не вимагає великих витрат праці, тому її використання є доцільним для більшості підприємств, тому вона широко використовується як у закордонних країнах, так і в українській обліковій практиці [4; 6].

У практиці закордонних країн застосовується також система періодичного обліку запасів. При цьому, на відміну від системи постійного обліку запасів, протягом періоду записи на рахунок «складські запаси» не здійснюються і він слугує не для зображення руху запасів за період, а для фіксування початкового та кінцевого сальдо по рахунку «Складські запаси», яке має бути зображено в балансі. При чому сальдо за рахунком «Складські запаси» на кінець періоду визначається методом інвентаризації. Формула періодичної системи виглядає так: залишок запасів на початок періоду + надходження за

звітний період – залишок запасів на кінець періоду = витрати запасів за період.

Отже, фізичний підрахунок груп матеріалів у запасах здійснюється через певні періоди часу. При цьому замовлення на більшість матеріалів можна здійснювати одночасно, витрати на замовлення зменшуються. За періодичної системи неможливо протягом періоду простежити обсяг запасів, тому, на відміну від постійної системи, яка дає змогу певним чином економити на страховому запасі, існує необхідність підтримувати достатній страховий запас. Тому використання такої системи може привести до зростання витрат на обслуговування страхового запасу, але, зважаючи на те, що більшість матеріалів можна здійснювати одночасно, підприємство може зменшити витрати на обслуговування замовлення. В українському обліку періодична система обліку запасів не передбачається, але на малих підприємствах, наприклад, в торговельних магазинах, доцільно здійснювати інвентаризацію наприкінці звітного періоду, тому періодична система обліку запасів була б на таких підприємствах доречною.

У країнах англосаксонської системи обліку періодична система обліку має такий вигляд:

– у разі надходженні запасів від постачальників робиться такий обліковий запис:

Дт «Витрати на закупівлю»;

Кт «Рахунки до сплати»;

– у кінці періоду показують коригування фінансових результатів шляхом списання початкового залишку запасів на рахунок «Складські запаси»:

Дт «Фінансові результати звітного періоду»;

Кт «Складські запаси»;

– шляхом списання залишку запасів на кінець періоду, що виявлений методом інвентаризації:

Дт «Складські запаси»;

Кт «Фінансові результати звітного періоду».

Для втілення практики системи періодичного обліку запасів в Україні потрібен спеціальний рахунок для обліку витрат на закупівлю запасів, тому пропонується ввести субрахунок 9011 «Закупка». Тоді облік за періодичною системою в українській обліковій практиці буде виглядати так:

– у разі надходження запасів від постачальників робиться такий обліковий запис:

Дт 9011 «Закупка»;

Кт 63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;

Таблиця 1

Порівняльна характеристика обліку запасів

В Україні	В закордонних країнах
Принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності, встановлено П(С)БО 9 «Запаси»	Основні методологічні принципи оцінювання, обліку та зображення у фінансовій звітності запасів, викладені в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 2 «Оцінювання та зображення матеріально-виробничих запасів у контексті формування фактичної собівартості»
Запаси – активи, які: – утримують для наступного продажу за умови ведення звичайної господарської діяльності; – перебувають у процесі виробництва з метою наступного продажу продукту виробництва	Запаси – це активи, які: – утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності; – перебувають у процесі виробництва для такого продажу; – існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або у разі надання послуг
Надходження матеріалів на підприємство здійснюється на підставі товарно-транспортної накладної, відповідно до якої складається прибутковий ордер у двох примірниках. Перший примірник є підставою для оприбуткування цінностей на склад, другий – прибуткового ордера є звітом про використання доручення	Надходження матеріалів на підприємство оформляється рапортом, який складається у трьох примірниках. Основою для складання рапорту є рахунок-фактура постачальника. Один примірник рапорту надсилають у відділ постачання для звірки з умовами розміщення замовлення, другий – передають на склад із матеріалами, а третій – залишають у групі приймання. Примірник рапорту, який спочатку був направлений у відділ постачання, пізніше передають у фінансову бухгалтерію для розрахунків з постачальниками
Відпуск запасів проводиться в основному на виробництво продукції, при цьому виписується відділом постачання лімітно-забірна карта на місяць в двох примірниках, перший примірник передається на склад, а другий – у цех	Відпуск матеріалів у виробництво здійснюється відповідно до вимог. Вимоги виписують у трьох примірниках. Перший примірник залишається на складі, другий – у групі матеріального обліку, третій – в особи, яка одержує матеріал. Вимога на основні матеріали відрізняється від вимоги на допоміжні матеріали лише за кольором бланка

Джерело: побудовано авторами на основі [5]

– у кінці періоду коригування фінансових результатів шляхом списання початкового залишку запасів рахунку «Запаси»:

а) списання початкового залишку:
Дт 791 «Результат операційної діяльності»;
Кт 201 «Сировина і матеріали»;

б) списання залишку запасів на кінець періоду, що виявлений методом інвентаризації:

Дт 201 «Сировина і матеріали»;
Кт 791 «Результат операційної діяльності»;

в) списання витрат на закупівлю матеріалів на фінансові результати підприємства:

Дт 791 «Результат операційної діяльності»;
Кт 9011 «Закупка».

Важливою передумовою організації обліку запасів є їх оцінка, оскільки вона впливає на точність фінансових результатів підприємства. В Україні та в Росії, як і в більшості інших країн світу, запаси оцінюють за фактичними витратами на їх придбання на момент отримання або використання запасів під час виробництва. У закордонній практиці до собівартості запасів не включають витрати, які не будуть відшкодовані покупцям [2, с. 386].

Проблема полягає у тому, що, незважаючи на можливість точного підрахунку запасів у залишку, майже неможливо за великих обсягів точно встановити, які саме запаси, за якою ціною придбання знаходяться у залишку або були списані на собівартість реалізації протягом звітного періоду та за якою вартістю. Облікова практика західних компаній базується на припущенні, що придбання й реалізація (випуск у виробництво) запасів трактується як потік вартостей, а не як потік фізичних одиниць. Це означає що під час списання товарно-матеріальних цінностей пріоритет надається зображенню вартості без забезпечення абсолютної відповідності її величини фактичному фізичному руху ресурсів [3, с. 222].

Для ефективного здійснення господарської діяльності підприємства необхідно вирішити проблему вибору методу оцінювання вибуття запасів. Положення щодо обліку запасів, згідно з МСФЗ № 2 та П(С)БО № 9, мають деякі розбіжності. До того ж в Україні з 2005 р. кількість

дозволених методів обліку вибуття запасів скоротилася до п'яти. Також залишається невирішеним питання ефективності їх використання в бухгалтерському обліку. Для розуміння відмінностей у методах обліку запасів України та країн світу необхідно надати порівняльну характеристику обліку запасів відповідно до П(С)БО № 9 «Запаси», МСБО № 2 «Запаси» та ARB № 43, US GAAP [7; 8] (див. табл. 2).

1. Перший метод оцінки, згідно з П(С)БО 9, – метод оцінювання за ідентифікованою собівартістю (англ. *specific identification of their individual costs*) – застосовується відносно вибуття запасів, які не можна замінити або тих, що відпускаються для спеціальних замовлень, проектів або коли їх первісна вартість визначена з ідентифікованої вартості. Цей метод на практиці застосовується переважно компаніями, що торгують дорогими штучними товарами, або у дрібних фірмах, оскільки в інших ситуаціях його використання ускладнене неможливістю визначення того, які саме товари продані. Крім того, застосовуючи цей метод, компанія із серійними товарами може маніпулювати зі своїм прибутком, продаючи за потреби дорожчі або дешевші одиниці запасів.

2. Оцінювання за середньозваженою собівартістю (англ. *weighted average cost formula*) ґрунтується на допущенні, що кожна одиниця запасів цього періоду має однакову середню вартість. Оцінювання запасів відповідно до цього методу здійснюється за кожною одиницею запасів діленням сумарної вартості залишку цих запасів на початок звітного місяця і вартістю аналогічних запасів, отриманих у звітному місяці, на їх сумарну кількість на початок звітного місяця й одержаних у звітному місяці. Метод доцільно використовувати на підприємстві, оскільки за його допомогою вирівнюється значення показника собівартості реалізованої продукції у разі непередбаченого зростання закупівельних цін, виключається також потреба попартійного обліку закупівельних цін на реалізовану продукцію, спрощується процедура обліку. Серед недоліків цього методу – ймовірні розбіжності між балансовою та ринковою ціною

Таблиця 2

Порівняльна характеристика відмінностей положень з обліку запасів

Методи обліку вибуття запасів відповідно до		
П(С)БО № 9 «Запаси»	МСБО № 2 «Запаси»	ARB 43, US GAAP (США)
1. Ідентифікована собівартість відповідної одиниці запасів. 2. Середньозважена собівартість. 3. Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО). 4. Нормативні витрати. 5. Ціна продажу	1. Метод конкретної ідентифікації. 2. Середньозважена собівартість. 3. Метод за формулою «перше надходження – перший видаток (ФІФО). 4. Метод стандартних (нормативних) витрат. 5. Метод роздрібних цін	1. За собівартістю кожної одиниці. 2. За середньою собівартістю. 3. За собівартістю перших за часом придбання МВЗ (засіб ФІФО). 4. За стандартною собівартістю. 5. За цінами продажу. 6. За собівартістю останніх за часом придбання МВЗ (метод ЛіФО)

залишку запасів на кінець періоду, невідповідність начислення доходів та витрат.

3. Метод ФІФО (англ. *first-in, first-out*) – припускає, що оцінювання залишку запасів та їх вибуття за період залежить від послідовності їх надходження (покупки). Оцінення вартості залишку запасів при цьому ґрунтується на допущенні того, що запаси вибувають точно в тій самій послідовності, що й надходили в організацію. Метод ФІФО іноді порівнюють з конвеєром, до якого запаси поступають у такій самій послідовності, в якій вони були на нього завантажені. Цей метод є найбільш надійним для реального оцінення залишку запасів, оскільки його використання наближує вартість запасів на дату балансу до ринкових цін, тому вірогідніше зображено вартість активів підприємства [2, с. 405]. Основним його недоліком є вплив зовнішніх факторів економічного життя держави на показник валового прибутку окремо взятого підприємства. Так, метод ФІФО в умовах зростання цін придбання запасів формує максимальну оцінку запасів на кінець періоду, мінімальну оцінку витрат періоду і найбільшу величину прибутку. В умовах зниження цін ФІФО, навпаки, дає мінімальну оцінку запасів на кінець періоду в балансі, максимальну оцінку витрат періоду та найменший прибуток [9, с. 202–204].

4. Оцінювання за нормативними витратами (англ. *standart cost*) полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і чинних цін. Використання методу нормативних витрат на підприємстві, з одного боку, спрощує процедуру обліку й оцінки запасів, а з іншого – для встановлення нормативних цін відділ закупівель повинен постійно відслідковувати коливання ринкових цін на запаси, що приводить до додаткових витрат. Такий метод, на нашу думку, є надзвичайно ефективним для підприємств, що займаються багатосерійним та масовим виробництвом [3, с. 231].

5. Метод роздрібних цін застосовується підприємствами роздрібною торгівлі для оцінення великої кількості одиниць запасів, що швидко змінюються й забезпечують однакову норму прибутку та для яких неможливо застосовувати інші методи визначення собівартості. За цим методом собівартість запасів визначається шляхом зменшення вартості їх продажу на відповідний відсоток валового прибутку. В Україні такий метод можуть застосовувати лише підприємства роздрібною торгівлі, тоді як у США, наприклад, цей засіб може використовуватися для обліку всіх запасів, що котируються на активному ринку.

6. Метод ЛІФО (англ. *last-in, first-out*) в Україні в бухгалтерському обліку не використовується. Але його розуміння необхідне для оперування даними з обліку запасів в іноземних підприєм-

ствах (США, Росія та ін.), а також для управлінського обліку. Метод ЛІФО ґрунтується на припущенні, що собівартість запасів, що надійшли останніми, використовується для визначення собівартості товарів, проданих першими. Цей метод заборонений у багатьох країнах, у тому числі у Великобританії, Швеції, Швейцарії, Сінгапурі, Австралії. З 2005 р. використання методу ЛІФО заборонене в Україні. Причинами цього є максимальне зниження прибутку в умовах зростання цін та можливості для маніпулювання показником звітного прибутку залежно від часу придбання запасів у цілях штучної зміни бази оподаткування. Але цей метод має свої переваги: зокрема метод ЛІФО найкраще забезпечує дотримання принципу відповідності доходів і витрат; у разі будь-яких коливань цін собівартість реалізації приблизно відповідає рівню цін на момент продажу [9, с. 204–205].

Сьогодні можна застосовувати декілька методів оцінювання запасів, кожен з яких має свої переваги та недоліки. Дуже важливо обрати той метод, який дає змогу найточніше провести оцінку з урахуванням інтересів власників підприємства та специфіки виробничої діяльності. Серед методів, що дозволено застосовувати в бухгалтерському обліку українських підприємств, найбільш універсальними є методи середньозваженої собівартості та собівартості перших за часом надходжень запасів (ФІФО). Вказані методи є найбільш простими для обліку та найбільш популярними варіантами політики обліку запасів на великих та середніх підприємствах. Метод специфічної ідентифікації та метод роздрібних цін застосовуються відповідно виробниками унікальної продукції та підприємствами роздрібною торгівлі. Метод нормативних витрат потребує значних витрат на розробку та постійний моніторинг за ринковими цінами, тому він є економічно ефективним лише для багатосерійних та масових виробництв.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Запаси займають важливе місце серед об'єктів обліку управління підприємством і є однією з найважливіших статей активу балансу. Від ефективного використання матеріальних запасів залежить величина прибутку підприємства та швидкість обігу вкладеного капіталу, тому їх облікові приділяють велику увагу. У практиці закордонних країн застосовується система періодичного обліку запасів. Піл час використання такої системи в українській практиці обліку замовлення на більшість матеріалів малими торговими підприємствами можна буде здійснювати одночасно, зменшуючи при цьому витрати на замовлення матеріалів, підприємствах, наприклад, в торговельних магазинах доцільно здійснювати інвентаризацію наприкінці звітного періоду, тому періодична система обліку запасів була б на таких підприємствах доречною. Головним недоліком періодичної системи обліку запасів біль-

шість дослідників вважають її працемісткістю, за рахунок обов'язкової інвентаризації кожного звітного періоду, але для підприємств, на яких проведення частих інвентаризацій, є необхідністю, використання періодичної системи обліку запасів виявиться навіть простішим, ніж використання постійної системи обліку. Тому для української облікової практики доцільною буде розроблена методика застосування системи періодичного обліку запасів.

Важливою складовою частиною обліку запасів є їх оцінювання, оскільки вона безпосередньо впливає на точність фінансових

результатів підприємства. Сьогодні можна застосовувати декілька методів оцінювання запасів. Кожен з яких має свої переваги та недоліки. Дуже важливо обрати той метод, який дає змогу найточніше провести оцінку з урахуванням інтересів власників підприємства та специфіки виробничої діяльності. У бухгалтерському обліку дуже важлива не кількість методів оцінювання запасів, а їх безперечно позитивний вплив на прийняття рішень щодо ціноутворення на вироблену продукцію та оцінку фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах: [навч. посібник] / [Ф. Бутинець, Я. Соколов, Д. Панков, Л. Горецька]. – Житомир: Рута, 2002. – 660 с.
2. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: [практ. посібник] / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2001. – 840 с.
3. Губачова О.М. Облік у зарубіжних країнах: [підручник] / О.М. Губачова, С.І. Мельник. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 432 с.
4. Єфіменко В.І. Облік у зарубіжних країнах: [навч.-метод. посібник] / В.І. Єфіменко, Л.І. Лукіяненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 211 с.
5. Канцуров О.О. Застосування термінології міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у нормативно-правовій базі України / О.О. Канцуров // Фінанси України. – 2006. – № 8. – С. 51–58.
6. Ларюхіна І.О. Визначення особливостей обліку запасів в Україні та в зарубіжних країнах / І.О. Ларюхіна // Управління розвитком. – 2013. – № 15 (155). – С. 117–120.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
8. Стандарти МСБО і МСФО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://msfz.minfin.gov.ua/uk/Pages/default.aspx>.
9. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: [підручник] / В.Г. Швець. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 525 с.